

MUAMMOLI O'QITISH TIZIMIDAN FOYDALANIB BOSHLANG'ICH SINFLARIDA O'QUVCHILARNING O'QUV FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH

Andijon Davlat Chet tillari instituti
ijtimoiy gumanitar fanlar, pedagogika
va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Ikromova Nilufarxon Axmadjonovna

Annotatsiya: Boshlang'ich ta'lim bosqichi har bir bolaning ta'lim olishdagi eng muhim davri hisoblanadi. Bu davrda o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishi, mustaqil fikrlash qobiliyati va o'rganish ko'nikmalari shakllanadi. Shu bois, boshlang'ich sinf darslarida o'quvchilarning o'quv faoliyatini samarali rivojlantirish uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish zarur. Muammoli o'qitish tizimi aynan shunday yondashuvlardan biri bo'lib, u o'quvchilarning faolligini oshirish, fikrlash jarayonini rivojlantirish va o'rganishga bo'lgan qiziqishni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: muammoli o'qitish tizimi, boshlang'ich sinf, dars, o'quv dasturlari, fikrlash, bilim, tajribalar.

Аннотация: Начальный этап обучения является важнейшим периодом в образовании каждого ребенка. В этот период у учащихся формируется интерес к учебе, способность к самостоятельному мышлению и навыки обучения. Поэтому необходимо использовать современные педагогические подходы для эффективного развития учебной деятельности учащихся на уроках начальной школы. Одним из таких подходов является проблемная система обучения, которая служит повышению активности учащихся, развитию мыслительного процесса и повышению интереса к учебе.

Ключевые слова: проблемная система обучения, начальная школа, урок, учебная программа, мышление, знания, опыт.

Abstract: The primary education stage is the most important period in the education of every child. During this period, students' interest in learning, independent thinking ability, and learning skills are formed. Therefore, it is necessary to use modern pedagogical approaches to effectively develop students' learning activities in primary school classes. The problem-based learning system is one of such approaches, which serves to increase students' activity, develop the thinking process, and increase interest in learning.

Keywords: problem-based learning system, primary school, lesson, curriculum, thinking, knowledge, experiences.

KIRISH

Muammoli o'qitish tizimi o'quvchilarga tayyor bilimlarni berishdan ko'ra, ularni o'zlari bilimlarni izlashga, tahlil qilishga va muammolarni hal qilishga yo'naltiradi. Bu yondashuvda o'qituvchi muammo yoki savol shaklida yangi mavzuni taqdim etadi va o'quvchilarni shu muammoni hal qilish uchun faol harakat qilishga undaydi. O'quvchilar o'z bilimlari va tajribalari asosida muammoni tahlil qilib, turli yechimlarni izlaydilar. Bu jarayon ularning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun muammoli o'qitish tizimining samaradorligi ularning yosh xususiyatlarini hisobga olishga bog'liq. Yosh bolalar uchun o'rganish jarayoni qiziqarli, o'yin shaklida va amaliy bo'lishi kerak. Shu sababli, muammoli o'qitishda o'yin usullari, ko'rgazmali materiallar va amaliy topshiriqlardan keng foydalanish lozim. Masalan, matematikada sonlar bilan ishlashda o'yinlar orqali muammolarni yechish, ona tilida esa hikoyalar va matnlar asosida savollar berish o'quvchilarning diqqatini jamlash va mavzuni yaxshiroq anglashlariga yordam beradi. Muammoli o'qitish tizimining yana bir muhim jihati shundaki, u o'quvchilarning ijodkorlik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'quvchilar muammolarni

hal qilish jarayonida o'z fikrlarini erkin ifodalashga, turli variantlarni ko'rib chiqishga va eng maqbul yechimni tanlashga o'rgatiladi. Bu esa ularning mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini oshiradi. Shuningdek, muammoli o'qitish o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish va mas'uliyatlilik kabi shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga ham yordam beradi. O'qituvchining roli muammoli o'qitish tizimida juda katta. U muammoni to'g'ri tanlab, uni o'quvchilarning yosh va bilim darajasiga moslashtirishi, muammoni hal qilish jarayonida ularni yo'naltirishi va rag'batlantirishi kerak. O'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarning o'rganish jarayonidagi hamroh, motivator va yo'naltiruvchi bo'lishi lozim. Shu bilan birga, o'qituvchi o'quvchilarning fikrlarini tinglab, ularni tahlil qilishi va kerak bo'lsa, to'g'ri yo'lga solishi muhimdir.[1]

МУХОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Muammoli o'qitish tizimi o'quvchilarning o'quv faoliyatini rivojlantirishda nafaqat bilimlarni chuqurlashtirish, balki ularning shaxsiy rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi. O'quvchilar muammolarni hal qilish jarayonida o'zlarining ijodkorlik qobiliyatlarini namoyon etadilar, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar, jamoada ishlash va fikr almashish qobiliyatlarini oshiradilar. Bu esa ularni kelajakda yanada muvaffaqiyatli shaxslar bo'lib voyaga yetishlariga tayyorlaydi. Boshlang'ich sinf darslarida muammoli o'qitish tizimini samarali qo'llash uchun o'quv dasturi va dars rejalarini muammoli vazifalar bilan boyitish zarur. Har bir mavzu bo'yicha o'quvchilarga muammoni aniqlash, uni tahlil qilish va hal qilish imkonini beruvchi topshiriqlar berilishi kerak. Masalan, matematika darslarida o'quvchilarga kundalik hayotdagi misollar asosida muammolarni yechish, ona tili darslarida esa matnni tushunish va tahlil qilishga oid muammolarni ko'tarish mumkin. Bu usullar o'quvchilarning mavzuni chuqurroq anglashlariga yordam beradi.[2]

Muammoli o'qitish tizimining samaradorligini oshirish uchun o'qituvchilar doimiy ravishda o'z malakalarini oshirib borishlari lozim. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion o'qitish usullari, psixologik yondashuvlar haqida bilimlarni

kengaytirish o'qituvchilarga muammoli o'qitishni yanada samarali tashkil etishga yordam beradi. Shuningdek, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish, ularning qiziqishlari va ehtiyojlariga moslashish ham muhimdir. Muammoli o'qitish tizimi boshlang'ich sinf o'quvchilarida nafaqat bilimlarni chuqurlashtirish, balki ularning o'z-o'zini boshqarish, mas'uliyatlilik, mustaqillik kabi shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. O'quvchilar muammolarni mustaqil hal qilish jarayonida o'z qobiliyatlarini anglab yetadilar, o'zlariga bo'lgan ishonch ortadi va keyingi ta'lim bosqichlarida yanada muvaffaqiyatli bo'lishadi.[3]

Muammoli o'qitish tizimining boshlang'ich sinfdagi o'quvchilarga ta'siri keng qamrovli bo'lib, uning ijobiy natijalari uzoq muddat davomida saqlanadi. O'quvchilarning faolligi oshadi, ular o'rganish jarayonida faqat passiv qabul qiluvchilar emas, balki faol ishtirokchilar bo'lib qoladilar. Bu esa ta'lim jarayonining sifatini oshiradi va o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlaydi. Muammoli o'qitish jarayonida o'quvchilarning fikrlash darajasi bosqichma-bosqich rivojlanadi. Boshlang'ich bosqichda ular oddiy muammolarni hal qilishga o'rgatilsa, keyinchalik murakkabroq muammolarni tahlil qilish va yechim topish ko'nikmalarini egallaydilar. Bu jarayon o'quvchilarning tafakkur doirasini kengaytiradi, ularni yangi bilimlarni qabul qilishga tayyorlaydi. Muammoli o'qitish tizimi o'quvchilarning o'zaro muloqotini ham rivojlantiradi. Guruhlarda ishlash, fikr almashish, muammoni birgalikda hal qilish jarayonida o'quvchilar o'zaro hurmat, hamkorlik va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini shakllantiradilar. Bu esa ularning ijtimoiy rivojlanishiga yordam beradi va kelajakda jamiyatda samarali faoliyat yuritishlariga tayyorgarlik ko'radi.[4]

Muammoli o'qitish tizimining yana bir muhim jihati – bu o'quvchilarning o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantirishdir. O'quvchilar o'zlarining yechimlarini tahlil qilib, xatolarini aniqlashga o'rgatiladi. Bu esa ularning o'z-o'zini anglash va o'rganish jarayonini boshqarish qobiliyatlarini oshiradi. Natijada, o'quvchilar o'z bilimlarini mustaqil ravishda oshirishga intiladilar. Muammoli o'qitish tizimi

boshlang'ich sinf o'quvchilarini nafaqat bilimli, balki tafakkurli, mustaqil va ijodkor shaxslar qilib tarbiyalaydi. Bu tizim orqali olingan ko'nikmalar ularning butun hayot davomida foydali bo'ladi. Shu sababli, muammoli o'qitish usullarini ta'lim jarayoniga keng joriy etish va o'qituvchilarning bu boradagi malakasini oshirish muhim vazifa hisoblanadi.[5]

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, muammoli o'qitish tizimi boshlang'ich sinf darslarida o'quvchilarning o'quv faoliyatini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Bu tizim o'quvchilarning faolligini oshiradi, mustaqil fikrlash va ijodkorlik ko'nikmalarini shakllantiradi, ularni o'rganishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. Muammoli o'qitish o'qituvchining faol ishtirokida, o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilganda ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bois, boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun muammoli o'qitish usullarini o'zlashtirish va amaliyotga tatbiq etish katta ahamiyatga ega. Bu esa kelajak avlodning bilimli, tafakkurli va mustaqil shaxslar bo'lib voyaga yetishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov B. (2021). "Muammoli ta'lim metodi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlash qobiliyatini rivojlantirish". Nashriyot: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
2. Rustamova N. (2020). "Boshlang'ich ta'limda muammoli o'qitish texnologiyalari". Nashriyot: Toshkent Pedagogika Universiteti Nashriyoti.
3. To'rayeva S.B. (2022). "Adabiyot o'qitishda muammoli ta'limni qo'llash imkoniyatlari". Nashriyot: Afg'oniston Fuqarolarini O'qitish Ta'lim Markazi.
4. Xolmurodova M. (2023). "Muammoli ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarda kreativ faoliyatni rivojlantirish". Nashriyot: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi Nashriyoti.

5. Ergashev D. (2024). "Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faoliyatini muammoli o'qitish orqali rivojlantirish". Nashriyot: Pedagogik Tadqiqotlar Markazi.
6. Qodirova S. (2022). "Muammoli o'qitish tizimi va uning boshlang'ich sinf o'quvchilarida qo'llanilishi". Nashriyot: Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Nashriyoti.
7. Islomov A. (2023). "Boshlang'ich sinf darslarida muammoli o'qitish usullarini joriy etish". Nashriyot: Ta'limning Zamonaviy Muammolari Nashriyoti.